

2020

Нюр

6+

ISSN 0207 – 6543

Таулу кызчыкь Миланачыкь

Жарыкь жансын жулдузунг,
Жер бла Кюнню туудукьчугьу.
Адамланы кьуандыра,
Жаша, мени умутчугьум!

Багъалы шуёхум!

Ма, къарап-къарагъынчы биягъы кюз келди да къалды.

Кюз – жылны огъурлу чагъыды. Нек дегенде – сабанла орулдула, тирлик жыйылды. Адамланы, аны къой, жан-жаньюарланы да ырахат этди.

Табийгъатны ырахатланган, шош чагъыды.

Бек белгили, деменгили назмучула кюзге атап, къаллай ариу тизгинле жазгъандыла! Тютюнлеп, булгъанып келиучю суху черекле окъуна эс жыйгъандыла.

Жер да кийимин алышындыргъанды, терекле акъ тонларын киерге хазырдыла. Бу кезиуде жашау сартындан, дунялыкъдан сагъыш этерге, китап окъургъа, жазыу этерге да тынч, алапат заманды.

Устазны кюню да бу айгъа бошдан тюшген болмаз – устазда табийгъат кючю барды. Табийгъатда устазлыкъ барды. Экилери да эсинги, акъылынгы ёсдюредиле.

Аны эсде тута, шуёхла, устазны дерслерине кеч къалмагъанлай жүрюгюз. Сиз бюгюн дерслеригизни тынгылы этип, билимге жол ачсагъыз, тамбла ата-анагъызны, бизни барыбызны да къууандырлыкъсыз.

Билимли жаш тёлюсю болгъан халкъ ёлюмсюздю!

САБАНЧЫЛАНЫ Арипа

Ана тилни суйдюрген устазым

Багъалы «Нюр»! Мен бюгюн сизге ана тилден устазым Жеттеланы Светлананы юсюнден къысха хапар айтыргъа суйюп жазама.

Светлана Ахматовнаны дерслерин битеу таулу сабийле ашыгъып сакълайбыз. Ол бизге малкъар тилни суйдюргенди. Бир-бирлерибиз, аны бла тубешгинчи, кеси тилибизде алай алапат селеше билмей эдик. Алай юч жылны ичинде, аны хайырындан, классда малкъарлыла барыбыз да дерслени ангылап, анда берилген юй ишлени да кыйналмай тамамлайбыз.

Дагъыда Светлана Ахматовна мени гитче эгечим Айдананы да окъутады. Ангыламагъан затыбыз болса, устазыбыз къачан да болушлукъгъа келирге хазырды. Биз аны бек сюебиз эм Устазны кюню бла алгъышлайбыз. Малкъар тилни да бютюн иги билирге сёз беребиз.

БОТТАЛАНЫ Лейля,
Нальчикни 4-чю школуну
окъуучусу.

Жеттеланы Светлана.

Лейля бла Айдана.

Абдуллах БЕГИЙ УЛУ

ОХ-ОХ-ОХ

Жомакъ

Эртте-эртте бир киши
болгъанды,

Аны жангыз бир тиши
болгъанды.

Ол тиши аны къыйнап
тургъанды.

Ол киши... Къаны къайнап
тургъанды.

Сора бир кюн бу тиши къутуртханды да,
Сора бир кюн бу киши,
бу, тургъанды да,
бир халы алгъанды,
бургъанды да,
тишине салгъанды.

Сора бу къуралмагъан,
аурумай туралмагъан,
бу тохтамагъан тишин
сууруп атханды.

Сора –
«Ох-ох-ох!
айтханды.

Сора олсагъат мынга
бир акъыл къайтханды:
сора босагъа аллында
жалынып айтханды:

Чычхан, эски тишими
берейим, жангы тиш бер...
Чычхан, эски тишими
берейим, жангы тиш бер!..»

«Кёрмейсиз бу кишини – дагъыда
«жангы тиш» дер?!» –

Чычханчыкъ, чыкъгъанды да,
мынга айып этгенди.
«Тур алай!» – дегенди да,
ташайып кетгенди.

Магомед МОКЪА

Оюн суйген – оюннга

Оюн суйген – оюннга,
Эл жыйылсын тоюнга!
Нек жияйды жияуукъ?
Ойнаса, этер зауукъ.

Шамилчик оюн тапды, –
Тас болган тобун тапды.
Аны секирте кери,
Кеп жортду ары-бери.

Ол, чыка-чыка этип,
Барган суучукъгъа жетип,
Чапыракъла жюздюрдю,
Сууда кесин да кёрдю.

«Чап!» – деди да, бийикде
Акъ булутну чапдырды.
«Чакъ!» – деп, юй арты тикде
Мудах гюлню чакъдырды.

Сора башлады тепсеп,
«Асса! Асса! Асса!» – деп.
Оюн суйген – оюннга,
Эл жыйылсын тоюнга!

Нюрлю балачыкъла

Сиз бу суратлада кѳрген сабийчикле Хабаз элде жашайдыла. Кюнню нюрюча, Тейри жарыгыча, бетчиклери кюле тургъан балачыкъла сабий садны эм гитче бѳлмюню сабийлеридиле. Кѳп болмагъанлай сабий садда «Театр ыйыкъ» атлы ыйыкъ бардырлгъанды. Ол ыйыкъны ичинде сабийчиклени театрны жашауу бла шагъырей этгендиле. Андан тышында да кѳп тюрлю-тюрлю оюнла бла эришиуле бардыргъандыла.

Бу топалай балачыкъланы ата-аналары сабийлени окъутхан устазларына хурмет сѳзле айтханлай турадыла.

Биз да **Уяналаны Софья** бля **Хатукаланы Фатиматха** тутхан ишигизден, окъутхан балачыкъларыгъыздан къууана жашагъыз дейбиз!

ТЁППЕЛАНЫ Алим

ЭШИТИП ЭШИТМЕГЕН НЕДА ЮЧ САНГЫРАУ

Топашка къошда биринчи кере къала эди. Къалай игиди! От орунда от жана. Ол да, аппаны тобугъуна къысылып, хапарларына тынгылай! Ийсагъан, аны Билдиргич китабы аппа кеси болуп къалса эди! Ол бир заманда, бир заманда тас боллукъ туююл эди...

– Балачыкъ, мен санга бир соруу берликме, – деди аппа, кырдыкъдан тойгъан эшекни бушуулу хапарын айтып бошап.

– Сор, – деди Топашка. Ол, отха къарап, акъылы кенгнге кетип тура эди да, аппагъа къулакъ салып, сагъайды.

– Эшитип эшитмеген не болгъанын биле эсенг, мен санга юч сангырауну жомагъын айтама.

– Эшитип эшитмеген? – деп, сагъыш этди Топашка – Эшитип эшитмеген, – деп, кеси кесине къайтарды. Сора, къууанып, аппаны тобукъларындан тутду – Ёчешемисе, айтсам?

– Мен ёчюмю салгъанма.

– Сен айтаса да? Мен а тынгылап турама. Сени айтханынгы акъылыма алсам, эшитген болама. Сен айтханлыкъгъа, ол мени къулагъыма кирмесе, эшитип эшитмеген болама.

– Ай, сен мени акъыллы балам! – деп къууанды аппа. – Мен билмей турама ансы, сен кесинги Билдиргич китабынгы къайда эсе да букъдуруп, менден жашыртын окъуп, сора мени уа серлендирип айланаса.

– Угъай, аппа, – деди Топашка, мудах болуп. – Мени Билдиргич китабым, кертиси бла да, тас болгъанды. Эшитип эшитмегенни уа кесинг айтханса. Эсингдемиди, мен чурукъларымы жуумай къоюп, ала уа къатып, экинчи кюн, школгъа кеч бола тургъанымлай кёрюп урушханынгда...

– Сен энди адам айтханны эшитип башлагъанса, санга не тюрлю насыятны да айтыргъа боллукъду.

– Айт сора, – деп, Топашка аппаны тобугъуна бегирек къысылды.

– Ма бу къошну аллы бла баргъан ташлы жол кёпню кёрген жолду. Былайтын нарт батырла жортуулгъа баргъандыла. Киеу нёгерле Къарачайдан къыз къачырып да ётгендиле. Мен санга айтырыкъ юч сангырауну хапары да былайлада болгъанды. Бери келе туруп, сен атлы, мен жаяу болуп келгенибизде, кёрпюзтген да этип, бир сыртны хапарын айтханма?

– Хы, – деди Топашка, – Адуркъай сырты...

– Заманланы бир заманында Адуркъай сыртында бир къойчу къой кюте болгъанды. Къойчу азыгъын хар заманда биргесине алады, аны билебиз. Ол кюн а къойчу азыкъ алмай чыкъгъанды. Къатыны ызындан азыгъын келтирип келирге керек эди.

Тюш азыкъны заманы жетди, къойчу ач бол-

гъанды, къатыны уа кёрюнмейди. Кюн узун, сюрююню кёюп кетер онг жокъ. Ачдан а кёйлагъа: «Къыр-рейт!» – деп кычырыргъа да кючу жетмейди. Хы, унутуп барама, ол сангырау болгъанды. Сакълай кетип, амалы тауусулгъанда, ай, медет, мен юйге жетип, бир аууз кир этип къайтхынчы, сюрюуге къарай турурча, бир адам табылмазмы деп, сангырау кёйчу тегерекге-башха къарайды. Къараса, аргъы сыртда биреу чалгъы чала. Чабып анга барады. «Ы, маржа, былай-былай, ачдан кёзюм къарангы этеди, юйюме жетип, бир аууз кир этип къайтхынчы, сюрюуге къарай турсанг эди, хакъынгы да берип, ыразы этер эдим», – деп тилейди. Чалгъычы, аны айтханына да тынгылап, тохтагъан а этмей чалады. Хы, чалгъычы да сангырау болгъанды. Ол да адам ауазын, бёрю улугъанын да эшитмегенли кеп жылла озгъандыла. Ахырында, ол неле эсе да бирле жаншагъан кёйчугъа къол силкип, жангы дуругъа тюшеди. Сангырау кёйчу да, ол: «Ахшы, къарай турурма», – деген сунуп, чап-

ханлай юйюне кетеди. Ашап, тоюп, къатынына да урушуп къайтса, сюрюу да жеринде, чалгъычы да сыртны кырдыгын адуруп тюше. Кёйчу, анга ыразы болуп, сюрюуге къарагъан хакъына бир кёй бермей кёймам деп, къыйырдан бир кёйну тутады. Аны имбашына атып, чалгъычыгъа барады. Кёйчу сайлап тутмагъан эди, алай чалгъычыгъа берлик кёю акъсакъ болуп тюшеди. Кёйчу, кёйну да дуру аягына салып, чалгъычыгъа ыразылыгъын айтады. «Сау бол, Аллах ыразы болсун, жанлы-жаныуар аз туюл, алай иги къарагъанса, къоранч этмегенсе, – дейди. – Бу кёй санга халалды»...

Сангырау чалгъычы, кёйну акъсакълыгъын кёрюп, кёйчу, кёюму сен акъсакъ этгенсе деп, дау айтыргъа келген сунду. Чалгъы къалагъын алып, кёйчу бла сермеширге хазыр болду.

– Мен сени сюрюююню къатына да бармагъанма, акъсакъ эсе, аны мен акъсакъ этмегенме, – деди ачыуланып.

– Кёй, азчыкъ акъсай эсе да, эти игиди, элт да, союп аша. Мен ыразы-

ча, Аллахынг да ыразы болсун, – деп, кьойчу акьсакъ малны чалгьычыны аллына тюртеди.

– Кет былайдан! Акьсакъ кьоюнг да ал да, кет! Аны мен акьсакъ этмегенме, алай жалгъан дау бла келген эсенг, кесинги акьсакъ этерге болурма.

– Бу кьойну жаратмай эсенг, кел, сайла да, кесинг тут!

– Тёшден таш тёнгереп тийген эсе аны бутуна, мени не терслигим! «Харам этмейик, бичагъынг бар эсе, чыгъар да, боюнун тарт», – деген сунуп, чалгьычы бичагъын чыгъарды.

Кьойчу да, чалгьычы анга бичакъ бла чапхан сунуп, кынына жабышды.

Эки сангырау бир бирге алай ёрелешип тургъанлай, башындан энип келген бир атлы кёрюндю. «Нечик иги болду, тюзлюкге аны чакъырайыкъ», – деп, эки сангырау да бирча кьууандыла. Чабышып, атлыны аллына келдиле. Экиси эки жанындан жетип, ат тизгинине жабышдыла.

– Былай-былай, мен юйюме жетип, ауузланып келгинчи, сюрюуге къарап, малны ажымлы этмей тургъанды да, аны ючюн кьой береме. Бу уа, алыргъа унамай, бичагъын чыгъарып чапханды, – деди кьойчу.

– Аны кьоюн мен акьсакъ этмегенме, не ючюн дау айтыргъа керекди манга? – деп, чалгьычы да дауун айтды. Хапарны тюзюне келе, атлы да сангырау эди. Ол да кимни эсе да атын урлап, анга минип келе эди. Аны себепли была экиси да, атны танып, андан чапхан сунуп, жунчуду.

– Аллах бла тилейме... Элден, ананг онгсузду деп, кьуугъун келген эди да,

ашыкьгъандан тутуп барама. Къайтарлыкьма, – деди атлы.

Сагъат жетмеген заманнга сюрюуге кёз-кьулакъ болгъаны ючюн, кьой бере эсем, не ючюн ыразы болмазгъа керекди? – деп къайтарды кьойчу.

– Манга алыкьа киши жалгъан дау айтмагъанды! Сен аны тюзлюк бла тыймасанг, мен тыяллыкьма, – деди чалгьычы.

– Элде анам онгсузду да, атны амалсыздан тутханма, нохтабауу бла къайтарырма, бу жолну бир кьоюгъуз, – деди атлы.

Кьойчу бла чалгьычы, атлы алагъа тюзлюк этмезлигин кёрюп, юсюне айландыла.

– Сен чалгьычы жанлы нек боласа? – деди кьойчу.

– Терс да кьойчу болуп, дагъы да сен аны жанлымы боласа?! – деп, чалгьычы чалгьы кьалагъын ойнатды. Кьойчу аны онг бутундан тутду. Чалгьычы аны сол бутундан тутду.

Сангырау атлыны эки сангырау эки жанына тартып башладыла. Ол кыы-чырыкъ этгенде, ат кишнеп, юркюп, атлыны да атып кетди. Юркген ат, сюрюуню да юркютюп, чач-тук этди. Атлы, эки сангыраудан кьутулуп, агъач таба къачды. Кьойчу сюрюуню ызындан чапды. Чалгьычы, чалгьы кьалагъын тас этип, аны излей къалды.

Акь суу.

ЁЛМЕЗЛАНЫ Мурадин

ОНАЛТЫНЧЫ ИНГИР

ОМАКЪ КЪУЙРУКЪЛУ ТИШХАНЧЫКЪ

Бир жол къарт киштик, от жылыугъа кысылып, хурулдай болгъанды. Омакъ къыйрукълу тишханчыкъ аны жукълап тургъан сунуп, къаты бла озар умут этгенди. Тишханчыкъ ётюп баргъанлай, киштик аны омакъ къыйрукъчугъун, «хам!» деп, юзюп алгъанды.

– Ой, жюйюсхан киштик, омакъ къыйрукъчугъуму кесиме къайтар, – деп тилегенди тишханчыкъ.

– Охо, берейим, – дегенди къарт киштик, – алай ийнекге бар да, манга сюття келтир.

Тишханчыкъ огъурлу ийнекге чабып баргъанды:

– Ой, огъурлу ийнек, манга сюття бер, сюттяны киштикге берирме, ол а омакъ къыйрукъчугъуму къайтарыр, – дегенди.

– Охо, берейим, – дегенди огъурлу ийнек, – алай къашпакъ башындан манга бичен алып кел.

Тишханчыкъ эски къашпакъгъа чабып баргъанды:

– Ой, огъурлу къашпакъ, манга бичен бер, ийнек сюття берир, киштик а омакъ къыйрукъчугъуму кесиме къайтарыр.

– Охо, берейим, – дегенди эски къашпакъ, – алай темирчиге бар да, ачхыч этдирип кел.

Тишханчыкъ огъурлу темирчиге чабып баргъанды:

– Ой, огъурлу темирчи, манга ачхыч этип бер, къашпакъ манга бичен берир, ийнек сюття берир, киштиг а омакъ къуйрукъчугъуму кесиме къайтарыр.

– Охо, берирме, – дегенди огъурлу темирчи, – алай сен манга кёмюрчюден кёмюр алып кел.

Тишханчыкъ огъурлу кёмюрчюге чабып баргъанды:

– Ой, огъурлу кёмюрчю, манга кёмюр бер, темирчи ачхыч берир, къашпакъ бичен берир, ийнек сюття берир, киштиг а омакъ къуйрукъчугъуму кесиме къайтарыр.

Огъурлу кёмюрчю, тишханчыкъгъа кёмюр бергенди, тирменчи ачхыч бергенди, къашпакъ бичен бергенди, ийнек сюття бергенди, киштиг а тишханчыкъгъа омакъ къуйрукъчугъун къайтаргъанды.

БАБАЛАНЫ Ибрахим

Къалай сюеме мен
Агъачланы сенде,
Эштилгенде кенгден
Тауушлары желде.

Алтынды да, жерим,
Манга ма хар юлкюнг –
Бир чёбюнгю берип,
Алмам дуния мюлкюн.

Сенде – мени кючюм,
Айтырыгъым санга:
Ёлсем сени ючюн,
Мени саугъа сана!

«Нюр» журналгъа суратланы
Бекулова Самира ишлегенди.

Халкъ айтыула

- Алтындан багъа не затды?
- Акъыл.
- Юйню жарыгъы неди?
- Ана.
- Ананы кёз жарыгъы неди?
- Бала.
- Дунияда арый-тала билмеген не затды?
- Баргъан суу.
- Адамны къанаты неди?
- Билим.
- Адам не затдан тоймайды?
- Жашаудан.
- Дунияда эм узун не затды?
- Жол.
- Тили жарасына дарман болгъан неди?
- Ит.
- Дунияда эм бийик не затды?
- Кёк.
- Дунияда эм жумушакъ неди?
- Кёмюк.
- Дунияда баласы болмагъан неди?
- Къадыр.
- Дунияда эм уллу байлыкъ неди?
- Саулукъ.
- Дуниягъа сакъалы бла ким туады?
- Теке.
- Дунияда къылыч кесмеген не затды?
- Тюзлюк.

Сергей МИХАЛКОВ

КЪАНКЪАЗ БЛА МАКЪА

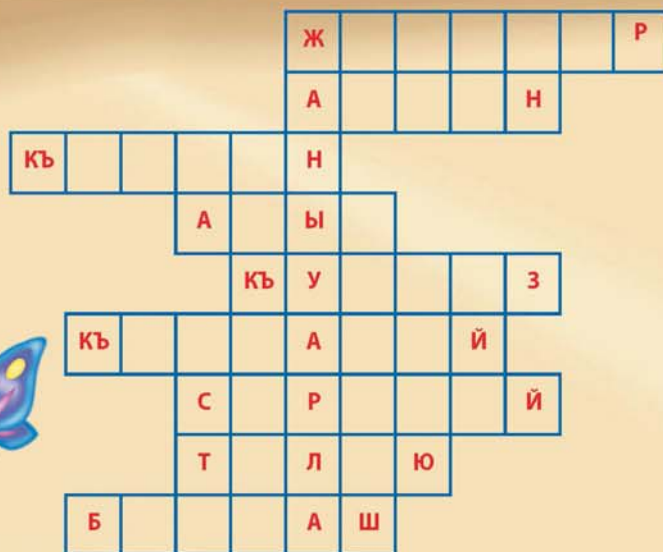
Макъа Чиллеаякъ болгъан кёлде
жашады,
Бир кюн а ол соруу эте башлады:
– Айт, къайсыбыз арибуз экибизден?
Алай къыйын да болмаз аны билген.
– Мен ариума, – деп, Чиллеаякъ
жууаплады,
Макъа таба бир-эки да атлады.
Макъа Чиллеаякъгъа къарап кюле эди:
– Уой, сен аман узункака! – дей эди,
Чиллеаякъны узун бутларына къарап,
Аны кесинден эришиге санап.
Макъа аямай сөгеди Чиллеаякъны,
Аякъ саны Макъаныкъындан азны:
– Сен, менича, кёлде да жюзалмайса,
Кёл тьюбюне да жюзюп киралмайса!
Мен жырлай да, гъурулдай да билеме.
Сени мадарсызлыгъынгга кюлемем!
– Мен а бийиклеге чыгъама, учуп,
Сен а тешиклеге киресе, къачып.
– Учаса, суу тюпге уа киралмайса,
Ол угъай, башында да жюзалмайса.
– Мени уа узун бурунум барды.
Кёрчю! Эслеялмай эсенг, къатыма келчи.
– Да узун бурун бла уа не этесе?
Аны бла уа не умутха жетесе?
– Бош кюлесе сен хоншунгу жухуна.
Ма, аны къаллай болгъанын бир сына! –
Деп, Макъаны Чиллеаякъ къапды да,
жутду,
Демлешиуде аны хорлады, утду.

Жутадыла Чиллеаякъла Макъаланы,
Кёп даулашдыра да турмай аланы.

ГУРТУЛАНЫ Берт кёчюргенди.

СЁЗБЕР

«Нюрню» 9-чу (2020) санында басмаланган

СЁЗБЕРНИ ЖАУАБЫ

ЭНИНЕ: 1. Бет. 3. Аяз. 5. Оюн. 6. Тай. 8. Тар. 10. Быт. 12. Сан. 14. Ата. 15. Къуш. 16. Пил.

ЁРЕСИНЕ: 1. Бут. 2. Той. 3. Ант. 4. Зор. 7. Аты. 9. Ана. 10. Бакъ. 11. Таш. 12. Сап. 13. Нал.

Сёзберни БОТТАЛАНЫ Рита хазырлагъанды.

Ежесемесичный
литературно-художественный
журнал для детей

«НЮР» («Свет») № 10–2020 г.

Выходит
с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:
Государственное
казённое учреждение
Кабардино-Балкарской
Республики «КБР-Медиа»

И.о. главного редактора
А. А. САБАНЧНЕВА

Редколлегия:

Л. АХАЕВА
А. БЕГНОВ
М. БЕШПАЕВ
Т. БИТТИРОВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Оформление
Н. АККИЗОВОЙ
Компьютерный набор и вёрстка
А. МИЗНЕВОЙ

Журнал зарегистрирован
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий

и массовых коммуникаций по
Кабардино-Балкарской Республике
Рег. ПИ № ТУ07-00124 от
11.01.2018 г.

Сдано в набор 17.09.2020 г.
Подписано в печать 06.10.2020 г.
Выход в свет 29.10.2020 г.
Формат 60x90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 830 экз.
Заказ № 2182
Индекс П5895

Стоимость одного номера
по подписке через ФГУП
«Почта Россия» – 15,19 руб.;
за 6 месяцев – 91,14 руб.

Адрес редакции: 360017.
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
aripa.sabanchieva@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР-Медиа».
Дом печати.

Отпечатано в ООО «Издатель-
ство «Южный регион», 357600,
Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5а

Отпечатано в полном
соответствии с качеством
предоставленного электронного
оригинал-макета.

МАММЕЛАНЫ Ибрагим

АЛГЪЫШ

*Келин алып келебиз, жол беригиз, ой, орайда!
Эй, бек ариуун сайлагъанбыз, ма кёрюгюз!*

*Къолан кийизле жайыгъыз жолубузгъа,
Эй! Алгъыш аякъ тутдуругъуз къолубузгъа!*

*Келин келед, юйге киред, жол къоюгъуз!
Эй, той этигиз, къонакълагъа къой союгъуз!*

*Къууанч келед, эшикпени кенг ачыгъыз!
Эй! Юйню тюбюне арпа, будай чачыгъыз!*

*Алып келебиз сизге кёгюрчюнчюкню,
Эй! Он бармагъындан бал тамгъан келинчикни!*

*Насыпха эшик ачыгъыз, жол къоюгъуз!
Эй! Огъурлу кюнде этилсин бу тоюгъуз!*

*Огъурлу болсун келинни аякъ ызы!
Эй! Кёп болсунла аны тапхан жашы, къызы!*

*Хар заманда ачыкъ болсун кёзю, къашы!
Эй, берекетли болсун къолу, этген ашы!*

*Насыпдан толтурсун сизни келинигиз!
Эй, аны бла махтансын саулай элигиз!*

*Сюйгенлеригиз бютюнда бек сюерча,
Эй, сүймегенле ачыудан тобукъ тюерча.*

*Зауукълу жашагъыз келинигиз бла!
Эй, биз кёп алгъыш этебиз кёлюбюз бла.*

*Насыпха эшик ачыгъыз, жол къоюгъуз!
Эй, огъурлу кюнде этилсин бу тоюгъуз!*